

призначалися, головним чином, на розробку і здійснення заходів запобіжного характеру⁷⁴.

Програми комплексного запобігання злочинності в Японії можна розділити на два види. Перший - це програми, які зазвичай розробляються навчальними або науковими установами з метою кримінологічного вивчення різних сторін злочинних проявів. Їх реалізація немислима без участі громадян. Другий - являє собою програми, які розробляються державними або муніципальними органами. Вони у більшості випадків здійснюються за ініціативою чи за вимогою мешканців району⁷⁵.

У США, Англії, Японії значна увага приділяється також і діяльності громадськості. Мета її - спрямувати в єдине русло запобігання злочинності зусилля сім'ї, школи, громади, громадських організацій, громадян. Форми залучення громадськості дуже різноманітні і пов'язані із специфікою кожної країни. У США, наприклад, ще 1972 р. прийнято закон про надання федеральним урядом фінансової, організаційної, методичної допомоги школам, громадським службам, державним і приватним організаціям у превенції правопорушень на рівні громади. Відповідно до цього закону суб'єкти запобігання на місцях користуються фінансовою підтримкою при розробці різних запобіжних заходів (плани й програми підготовки кадрів у сфері профілактики, здійснення надзору за криміногенними особами, створення молодіжних центрів, добровільних робочих таборів, загонів скаутів тощо для залучення підлітків і молоді до позитивних форм діяльності).

1. Кримінологія. Учебник. под ред. Лихолоба и Филонова. - Киев, 1997.

2. Зелинский А.Ф. Кримінологія: Курс лекцій. - Харьков, 1996.

3. Шнайдер Г.И. Кримінологія. - М., 1994.

Грищенко Наталія Михайлівна
ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДОБРАЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОУТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЧОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОТИПРАВНЕ ЗАВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЇ.

В силу перехідного періоду щодо становлення теперішньої України як демократичної держави, виникає необхідність правового забезпечення протиправного заволодіння майна підприємства, установи, організації., оскільки зі змінами кримінально – процесуального кодексу України від 18.09.2012 року – правове забезпечення протиправного заволодіння майна підприємства, установи, організації (рейдерство) не є достатнім та повністю об'єктивним.

У всьому світі рейдерство розцінюють як фактор недосконалої політичних, правових структур влади в державі, її чинного законодавства, відсутності належних умов для захисту бізнесу, прав власників і рівноправної конкуренції.

І те, що в Україні є таке явище, як рейдерство, ще раз підкреслює глибину системних проблем нашої держави.

Початок переходу України до ринкових відносин та активне здійснення «глобального» перерозподілу власності зумовило попит на рейдерські послуги. Останніми роками цей попит стає більш свідомим, організованим та масовим, що зумовлено кількома факторами:

- недосконалістю чинного законодавства, корумпованістю виконавчої та судової влади;

- нестабільністю політичної ситуації та перерозподілом власності між фінансово-промисловими групами;

На наше переконання, в умовах становлення в Україні ринкової економічної системи, основою якої є малі та середні суб'єкти господарювання досить гостро постає питання незаконного захоплення цих підприємницьких структур або як його називають рейдерство. Тому можна говорити про те, що дана проблема зачіпає інтереси як вітчизняних, так і іноземних суб'єктів господарювання та інвесторів.

Проблема рейдерства в сучасних ринкових умовах є досить актуальною і підлягає негайному вирішенню.

В працях вітчизняних вчених Б.М. Андрушківа, Н.Б. Кирича, М.І. Мельника, З.С. Варналія, І.І. Мазура, О. Белікова, М.Лящунко висвітлюються основні передумови та причини поширення і розвитку рейдерства в Україні та вказуються основні шляхи протистояння рейдерським атакам, як з боку підприємницьких структур так і з боку держави.

У період незалежності та становлення України, як держави з демократичними засадами, питання соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації частково вивчалися такими науковцями, як О.А. Бурбело, Г.В. Козаченко, Ю.С.Погорелов та іншими.

З метою визначення поняття право власності, право власності господарських товариств, «рейдерство» звернемося до енциклопедичних джерел та думок науковців з приводу даної позиції.

Юридичний словник-довідник тлумачить право власності, як сукупність правових норм, які закріплюють, регулюють і охороняють належність матеріальних благ певним особам та державі. Право власності як суб'єктивне право є мірою дозволеної поведінки правомочної особи, яка виражається у володінні, користуванні і розпорядженні належним їй майном. Правомочність володіння полягає в юридично забезпеченій можливості мати певне майно. Правомочність користування – в основаній на законі можливості використання майна шляхом одержання від нього потрібних особі цінних якостей, використання їх або споживання для власних потреб. Правомочність розпорядження означає можливість визначення долі майна шляхом зміни його належності аж до відчуження. [3,с.494].

Юридична енциклопедія тлумачить право власності, як право особи на річ, яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі іншої особи на свій розсуд.

При здійсненні права власності власник діє на свій розсуд, керуючись законом. Усім власникам забезпечуються умови здійснення своїх прав [5].

В останні роки в Україні, на відміну від країн з розвинутою економікою, де об'єднання підприємств здійснюється цивілізовано і в межах національного законодавства, ці процеси в більшості випадків відбуваються з використанням протизаконних і неетичних методів, супроводжуються порушенням прав і законних інтересів акціонерів. І хоча в зарубіжних країнах об'єднання компаній часто розглядається як позитивний процес, має на меті зниження витрат на менеджмент і спрямоване на підвищення конкурентоспроможності, в Україні рейдерство – це подальший перепродаж активів підприємств, спрямований, у першу чергу, на власне збагачення рейдерів.

Великий тлумачний словник сучасної української мови термін «рейдерство» тлумачить, як фірма, яка прагне поглинути іншу фірму. [2, с. 1210].

28 березня 2014 року набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» Аналіз змісту цього нормативно-правового акту дає підстави стверджувати, що його положеннями вноситься низка змін не лише до законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців а і до господарсько-процесуального законодавства, КпАП України, а також Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України

Слід зазначити актуальність статті 206-2, яка з 28 березня 2014 року передбачає кримінальну відповідальність за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації.

До внесення доповнень кримінального кодексу України питання протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації визначалось тільки узагальнюючим поняттям «рейдерство», але на законодавчому рівні визначене не було.

Так протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації кваліфікувалося за окремими статтями Кримінального кодексу України, в тому числі ст.23 Розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску, ст.219 Доведення до банкрутства, ст.356 Самоправство, ст.206 Протидія законній господарській діяльності [1].

Тому поглиблене дослідження соціальної обумовленості криміналізації протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації має суттєве значення для визначення ролі та місця даної статті в системі кримінально – правових норм.

Таким чином, доцільно проаналізувати кожен з цих підстав.

1. Суспільна небезпека як ознака злочину полягає в тому, що злочин заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди суспільним відносинам, які є об'єктами кримінально-правової охорони. Основна соціальна якість злочину міститься в зміні чи знищенні суспільних відносин. Саме ці зміни будуть являтися злочинними наслідками у вигляді фізичної, моральної чи майнової суспільно-небезпечної шкоди [3].

Аналізуючи диспозиції ст. 206-6 КК України, можна побачити, що суспільно-небезпечна шкода даного злочину полягає у протиправному вилученні з володіння майна підприємств, установ, організацій. При цьому безпосереднім об'єктом даного злочину є відносини, пов'язані з реалізацією підприємствами, установами, організаціями правна господарську діяльність, у тому числі прав

на їхнє майно. Дані суспільні відносини охороняються законодавством, зокрема ст.42 Конституції України закріплено право кожному на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Також шкода завдається додатковому об'єкту злочину, а саме відносинам у сфері власності.

Згідно з нормами цивільного законодавства володіння є одним із елементів права власності та включає в себе можливість панування над річчю.

При цьому право власності, в тому числі право володіння, захищається нормами Цивільного кодексу України, зокрема ст. 386 даного кодексу передбачено, що держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності.

Крім того, право власності гарантується Конституцією України. Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Також вказаною статтею передбачено, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Враховуючи вищенаведене, негативним наслідком протиправного заволодіння майном підприємств, установ, організацій є порушення конституційних прав та гарантій підприємницької діяльності та власності.

Також, аналізуючи кваліфіковані склади даного злочину, якими є протиправне заволодіння майном підприємств, установ, організацій, що вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечними для життя і здоров'я або з пошкодженням майна та особливо кваліфіковані – ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки, можна зробити висновок, що даний злочин є суспільно небезпечним не тільки у сфері господарських відносин та власності, а й може посягати на життя і здоров'я людини, які відповідно до Конституції України є найвищою соціальною цінністю.

З огляду на наведене суспільна небезпека такого роду діянь характеризується високим ступенем, тому беззаперечною є наявність даної обставини, що обумовлює кримінальну відповідальність за злочин.

2.Встановлення кримінальної караності діяння є допустимим тоді і лише тоді, коли є впевненість у тому, що позитивні соціальні результати застосування кримінального права істотно перевищать неминучі негативні наслідки криміналізації [6, с. 220].

Санкція статті 206-2 Кримінального кодексу України, залежно від того, простий, кваліфікований чи особливо кваліфікований склад злочину, передбачає як основне покарання виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі, а як додаткове – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскацію майна.

Викладене дозволяє стверджувати, що негативні наслідки заборони у даному складі злочину для суспільства полягають у неотриманні суспільством корисних результатів діяльності від особи у зв'язку з її засудженням, втратою можливості безпосереднього спілкування з засудженим, а для самого засудженого – позбавленні можливості реалізації себе у певній діяльності, обмеженні можливості у загальному розвитку, втраті коштів чи майна, які останній міг використати для задоволення власних інтересів, обмеженні права пересування,

залученні до праці.

При тому позитивні наслідки існування кримінально-правової заборони, передбаченої ст. 206-2 Кримінального кодексу України, полягають, перш за все, у захисті відповідних господарських відносин від можливого спричинення їм шкоди, стримування та унеможливлення вчинення таких дій, забезпечення реалізації права на господарську діяльність, права власності на майно.

3. Питання можливості боротьби з протиправним заволодінням майном підприємств, установ, організацій за допомогою кримінально-правових заходів і неможливості боротьби за допомогою інших, особливо до набрання чинності статті 206-2 Кримінального кодексу України, стало предметом активного обговорення у вчених колах.

Перш за все, це пов'язано з тим, що часто заволодіння таким майном здійснюється, на перший погляд, законно, шляхом використанням прогалин у цивільному, господарському законодавстві – так зване «біле рейдерство».

Однак існує безліч випадків, коли таке заволодіння здійснюється з використанням явно кримінальних методів, тобто із застосуванням насильства, нанесення тілесних ушкоджень, шляхом підроблення документів тощо.

Основна проблема, на їхню думку, полягає у тому, що статті, які містяться в Кримінальному кодексі України, не працюють або працюють неефективно, у зв'язку з чим особи, дії яких носять всі ознаки складу злочину, до кримінальної відповідальності не притягуються.

Прихильники іншої позиції стверджують, що проблема протидії рейдерству в Україні залишається актуальною. Це зумовлено, поряд з іншими чинниками, тим, що в КК України відсутня норма, яка б чітко передбачала відповідальність за захоплення підприємств, а також тим, що на практиці майже неможливо провести розмежування між цивільно – правовими кримінально-правовими відносинами у цій сфері, чим успішно користуються рейдери для ухилення від кримінальної відповідальності [9].

Зазначений напрямок більш придатний та ефективний для «українського рейдерства». Перш за все, він дозволить відокремити рейдерство від багатьох інших складів злочину, що мають значно менший ступінь суспільної небезпечності. При цьому такий шлях призведе до появи в КК України лише одного нового складу злочину в той час, коли внаслідок криміналізації рейдерських дій як кваліфікуючих ознак інших складів злочинів виникне багато нових кваліфікуючих складів злочинів [10].

Серед державних та громадських діячів також існувала думка, що доцільним є введення кримінальної відповідальності лише за організацію рейду (рейдерського нападу). Злочинні діяння, вчиненні окремими виконавцями, на всіх етапах організації та здійснення рейдерського нападу є наслідком діяльності організатора (організація злочинного об'єднання, керівництво ним, забезпечення його злочинної діяльності). Тому кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені рейдерськими трусами чи організаціями, підлягає відповідно до закону (ч. 1 ст. 30 КК України) організатор [11, с. 67].

Проаналізувавши вищевикладене, вважається, що законодавцем правильно прийнято рішення щодо криміналізації протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації, оскільки це дає можливість провести розмежування між цивільно-правовими і кримінально-правовими відносинами в цій сфе-

рі, а визначення у диспозиції вказаної статті конкретних видів неправомірних рейдерських діянь дозволяє їх відрізнити з-поміж діянь, що передбачені складами суміжних злочинів, тим самим забезпечуючи невідворотність кримінальної відповідальності за злочин, що посягає на сферу господарювання.

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу ./ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/642-18>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад.і голов. Ред.. В.Т. Бу-сел.- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003.- 1440 с.
3. Юридичний словник-довідник: За ред.. Ю.С. Шемшученка/- К. Феміда, 1996, – 696 с.
4. Юридична енциклопедія: редкол.: Ю.С. Шемчушенко та ін.- К.: «Українська енциклопедія», 1998.- 736 с.
5. Про власність – Законодавство України – ВР[Електронний ресурс]. – Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/697-12
6. Герасіна Л.М. Підручник Соціологія права / Л. М. Герасіна, М.І Панов – Київ, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adhportal.com/book_2930_chapter_58_9_2._Susplna_nebezpeka_zlochinv_ta_soalna_obu_movlenstkriminalno-pravovikh_zaboron..html.
7. Балобанова Д.О. Теорія криміналізації: автореферат дисертації на здобуття науково-го ступеня кандидата юридичних наук: спец. 12.00.08 "кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Д.О. Балобанова. – Одеса, 2007. – Ст.9.
8. Мультимедійний навчальний посібник : "Кримінальне право. Загальна частина" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/books/mpn_krum_pravo_zag/Files/Leks/T4/T4_P1.html.
9. Пащенко О.О. Спірозмовність позитивних і негативних наслідків кримінально-правової заборони/О.О. Пащенко// Науковий вісник Ужгородського національного університету.-2015 [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhny/uz/ua./file/No.35/part_3/15.pdf.
10. Проблеми кримінальної відповідальності за рейдерство та шляхи їх вирішення: Академія прокуратури України (збірник наукових праць) // Збірник праць. -2009. – 400 с. [Електронний ресурс].-<http://www.info-library.com.ua/books-tekst-10140.html>.
11. Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів та виконавців: матеріали комітетних слухань, проведених 17 вересня 2008 року Міжвідомчою комісією з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств Верховної Ради України.- Київ.-2008.-Ст.67.

Демідова Владислава Вадимівна
ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Планування розслідування злочинів є важливою умовою для успішного виконання своїх обов'язків слідчим з розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. Без планування діяльність слідчого матиме безладний характер, який негативно буде відображатися на якості розслідування та розкриття злочинів. Зазначимо, що в науковій літературі поняття планування розслідування та